

ПРИЧИНИ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

CAUSES OF TRAFFICKING IN UKRAINE AND THE WORLD

Єфремова О.П.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри права, філософії та політології
Національного університету «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка

У статті висвітлено основні причини та чинники, що спричиняють негативне явище торгівлі людьми в Україні й світі. Вони сприяють втягненню дітей у комерційну сексуальну експлуатацію, насильству стосовно жінок, зокрема домашньому. Існують також економічні, політичні, соціальні, правові, психологічні чинники та наявність так званої соціальної мережі за кордоном.

Причини торгівлі людьми потрібно шукати і в існуванні зовнішніх чинників, серед яких слід зазначити як позитивні (відкриття кордонів та спрощення можливості для українських громадян подорожувати по світу як у пошуках розваг, так і праці), так і негативні (інтернаціоналізація тіньової економіки; зростання різниці між багатими та бідними державами; формування міжнародних кримінальних об'єднань; корупційність працівників державних органів).

Ключові слова: протидія торгівлі людьми, трафікінг, торгівля людьми, чинники, причини, запобігання торгівлі людьми.

В статье отражены основные причины и факторы, вызывающие негативное явление торговли людьми в Украине и мире. Они способствуют втягиванию детей в коммерческую сексуальную эксплуатацию, насилию в отношении женщин, в том числе домашнему. Существуют также экономические, политические, социальные, правовые, психологические факторы и наличие так называемой социальной сети за рубежом.

Причины торговли людьми нужно искать и в существовании внешних факторов, среди которых следует отметить как положительные (открытие границ и упрощения возможности для украинских граждан путешествовать по миру как в поисках развлечений, так и труда), так и отрицательные (интернационализация теневой экономики; рост разницы между богатыми и бедными государствами; формирование международных криминальных объединений; коррумпированность работников государственных органов).

Ключевые слова: противодействие торговле людьми, трафикинг, торговля людьми, факторы, причины, предотвращение торговли людьми.

In the article the main reasons and factors causing negative phenomenon of human trafficking in Ukraine and the world. They promote the involvement of children in commercial sexual exploitation, violence against women, including domestic. There are also economic, political, social, legal, psychological factors and the presence of so-called social networks abroad.

The causes of trafficking and the need to search for the existence of external factors, among which should be noted as positive, open borders and simplify opportunities for Ukrainian citizens to travel the world in search of entertainment as well as work; and negative: the internationalization of the shadow economy; growth differences between rich and poor countries; the establishment of international criminal organizations; corruption of public employees.

Key words: combating trafficking, trafficking, human trafficking, factors, causes, prevention of human trafficking.

Постановка проблеми. За даними соціологічних досліджень, близько 10% мешканців України так чи інакше стикалися з випадками торгівлі людьми. Причому більше інформації про явище мають мешканці південного регіону України. Громадська думка ототожнює групу ризику з жінками віком від 18 до 40 років – близько 92% опитаних під час дослідження «Схильність до трудової міграції та оцінка ризику стати жертвою торгівлі людьми у контексті уявлень про трудову міграцію та торгівлю людьми в українському суспільстві», яке було виконано Ing Division для Українського центру освітніх реформ у рамках підготовки інформаційної кампанії з попередження торгівлі людьми за фінансування Міжнародної організації з міграції серед запропонованих категорій потенційних жертв визначають саме їх.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти проблеми торгівлі людьми досліджують вітчизняні науковці: стандарти соціальних послуг у сфері протидії торгівлі людьми – В.Ю. Кизим, О.А. Козачук; соціально-педагогічні основи протидії торгівлі людьми та експлуатації дітей – С.В. Грищенко, К.Б. Левченко, Л.Г. Ковальчук, О.А. Удалова; запобігання торгівлі людьми в системі професійно-технічної освіти – І.Д. Зверева, Р.М. Зеленський, Н.С. Калашник; соціальну профілактику торгівлі людьми – К.Б. Левченко, І.М. Трубавіна Кримінальний кодекс України № 2341-III від 05.04.2001 р., ст. 149 визначає законодавчу базу в боротьбі з торгівлею людьми.

Мета статті полягає в теоретичному аналізі основних причин торгівлі людьми в Україні та світі.

Виклад основного матеріалу. Торгівлю тлумачать як такий продаж людини, коли її покупець отримує над нею

всі або майже всі атрибути права власності (работоргівлю); продаж, що призводить до застосування щодо людини інститутів та звичаїв тотожних із рабством, таких, як боргова кабала, сімейне рабство тощо; вивезення для продажу або продаж людини за кордоном чи у своїй країні для використання в проституції або порнобізнесі; продаж дитини для незаконного усиновлення; використання ембріона чи плода людини з корисливою метою (фактично продаж ембріона чи плоду); продаж людини з метою незаконного вилучення її органів тощо [4, с. 24].

Процес торгівлі людьми може вмщувати особу або групу осіб, починаючи з вербувальника і закінчуючи особою, яка купує чи одержує жертву. Це може бути особа, що утримує людину в умовах рабства чи застосовує до неї методи, тотожні рабству, примусова праця, наприклад, примусове використання в промисловій, сільськогосподарській, рибальській галузях чи в жебрацтві, у домогосподарстві служницею чи в примусовому шлюбі. Відповідно до сучасного тлумачення торгівлі людьми, вона визнається і без ознаки перетинання державних кордонів. Адже є велика кількість випадків «внутрішньої» торгівлі людьми, що відбувається під час переміщення людей з одного регіону в інший у межах однієї країни. Такі особи страждають від насильства не менше тих, кому доводиться перетинати кордон [4, с. 23–24].

Ст. 149 чинного Кримінального Кодексу України констатує: «Торгівля людьми або здійснення іншої незаконної угоди, об'єктом якої є людина, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням обману, шантажу чи уразливого стану особи» [2, ст. 149].

Експлуатація жертв торгівлі людьми – це попит на неофіційну, незахищену і дешеву працю. Він може мати різноманітні форми і виявлятися як в злочинному середовищі, так і в ситуації, де така експлуатація може бути використана у вигляді примусової праці на будівництві, у сільському господарстві або в домашній роботі. Необхідно визначити основні поняття щодо торгівлі людьми в Україні. Торговля людьми – здійснювана з метою експлуатації вербування, перевезення, передача, приховування або одержання людей шляхом загрози силою або її застосування або інших форм примусу, викрадення, шахрайства, обману, зловживання владою або уразливістю положення, або шляхом підкупу у вигляді платежів або вигоди для одержання згоди особи, яка контролює іншу особу [5, с. 11].

Запобігання торгівлі людьми – система заходів, спрямованих на попередження причин та передумов, що впливають на торгівлю людьми [5, с. 9].

Протидія торгівлі людьми – система заходів, спрямованих на подолання торгівлі людьми шляхом запобігання цьому явищу, боротьби з ним та надання допомоги й захисту особам, які постраждали від торгівлі людьми [5, с. 10].

Вербувальники беруть на себе більше роботи: вони знаходять людей, самостійно оформляють їм документи, самі перевозять їх через кордон і передають у руки покупцеві за кордоном, одержуючи відразу гроші. Раніше вербувальники займалися лише вербуванням і оформленням документів, інші функції брали на себе інші злочинці. У такій ситуації вербувальники часто не одержували обіцяної їм гроші. Поширюється внутрішня торгівля з метою втягнення до порнобізнесу та проституції дітей, зокрема на замовлення іноземців; змінюються форми торгівлі людьми, шляхи вивезення, зростають масштаби проблеми.

Різниця між багатими та бідними країнами, що зростає, особливо впливає на становище жінок і дітей. Розлад національної економіки та політичної системи додає труднощів усім прошаркам населення, але жінки особливо вразливі в такій ситуації. Вони часто опиняються у парадоксальній ситуації, бо відповідають за дохід сім'ї, водночас не маючи рівного доступу ні до краще оплачуваної роботи, ні до однакових можливостей для легальної міграції з метою працевлаштування порівняно з чоловіками. Зазначені чинники надають широке поле діяльності звідникам і сутенерам для вербування молодих жінок на зарубіжні роботи та до сексуального бізнесу [3, с. 17].

Треба наголосити, що, крім звичайної експлуатації, жінки стикаються ще з однією її формою – сексуальною експлуатацією, котра приносить найбільші прибутки у сфері торгівлі людьми. Жінки, які вивозяться до іноземних держав із метою використання їх у секс-бізнесі, становлять вкрай ізольовану та незахищену групу. Порушення прав людини та насилля носять масовий характер. Жінки працюють по 12–15 годин, а часто і цілу добу в секс-клубах, притонах чи бюро інтимних послуг, де власники, крім того, використовують їх прибиральницями, офіціантками чи хатніми робітницями. Обмеженням свободи, шантажуванням та залякуванням сутенери повністю підкоряють їх собі. Зрозуміло, що в таких умовах особа потерпає від психологічних, моральних та фізичних випробувань. Одним із вагомих факторів є те, що досить часто особа перебуває в чужій державі нелегально. Офіційні документи, за якими вона в'їхала, втратили свою чинність [3, с. 17]. (До більшості країн Західної Європи українські громадяни виїжджають за туристичними або гостьовими візами, термін дії яких – 3 місяці. Такі візи не дають права на роботу). Крім того, майже в кожному випадку сутенери вилучають персональні документи (паспорти). Особу переконують (і воно насправді так і є), що лише той факт, що вона знаходиться на нелегальному становищі, тягне багато неприємних наслідків: ув'язнення, депортація, штраф. Тому особа сама зацікавлена уникати контактів із пред-

ставниками влади, що унеможливило б будь-який правовий захист. Ураховуючи ці обставини, не дивно, що жертви секс-бізнесу дуже рідко наважуються називати імена своїх сутенерів та свідчити проти них у судах. Крім того, іноземна мова стає на перешкоді спілкування жертви та представників влади.

Фактором, що підштовхує до бажання їхати за кордон у пошуках щастя, є насильство стосовно жінок, зокрема домашнє. Досвід спілкування з жінками, які потерпіли від торгівлі, свідчить про те, що домашнє насильство стає передумовою, причиною, несвідомим поштовхом, що спонукає жінку шукати щастя і заробітку якомога далі від Батьківщини. Суб'єктами насильства над жінкою є або батьки, або чоловік. Непорозуміння між поколіннями в родині – це чинник багатьох особистих бід. Коли молода жінка страждає від психологічного або навіть фізичного насильства з боку батьків, вона не буде довго розмірковувати над пропозиціями посередників. Навпаки, коли батьки готові в будь-яку хвилину прийти на допомогу, дівчатам удавалося звільнитися з рук трафікерів.

Особливо потрібно виділити причини, що сприяють втягненню дітей у комерційну сексуальну експлуатацію. Їх умовно можна розподілити на дві групи. Перша – це фактор «штовхання», тобто коли важкі життєві обставини спричинили втягнення дитини в комерційну сексуальну експлуатацію (примус батьків чи опікунів, безпритульні діти, нарко- або алкоголезалежні). Друга група – це фактори «притягування». До цих факторів можна віднести такі, які приваблюють дітей до роботи в секс-бізнесі та порнографії. Це і культ сексу в ЗМІ, особливо на екрані та в журналах, ява про легкість і швидкість заробітку та необхідність набуття освіти. Тому діти ще шкільного віку іноді роблять вибір саме такого заробітку. Хоч це є вибір добровільний, але не можна плутати його з усвідомленим. Найчастіше, навіть якщо вибір робиться на перший погляд вільно, як правило, є різні фактори, які «підштовхують». До таких факторів можна віднести недбале та безвідповідальне ставлення батьків, що не задовольняють основні життєві потреби дитини (їжу, житло, одяг та освіту) або жорстоко поведуться: сексуальне насильство в сім'ї, психологічний тиск та побої. Такі діти проводять більшість свого часу на вулиці або навіть живуть на вулиці. Офіційна статистика «дітей вулиці» збільшується з року в рік [3, с. 18].

Практичний досвід роботи із запобігання торгівлі людьми та безпосереднє спілкування з особами, які бажають їхати працювати за кордон, та з тими, хто повернувся звідти, свідчить, що велику негативну роль у поширенні в Україні злочину «торгівля людьми» відіграє погана обізнаність українських громадян щодо можливостей працевлаштування та перебування за кордоном, а також про наслідки нелегального працевлаштування за кордоном. Цю групу чинників можна назвати інформаційними.

До правових чинників можна віднести відсутність, з одного боку, системи захисту потерпілих, недостатню захищеність українських громадян від рук торговців «живим товаром» як в Україні, так і за її межами, а з другого – складний шлях доведення злочинної діяльності, збору доказів та документування злочину працівниками правоохоронних органів. Досі в Україні нема закону про соціальний захист українських громадян за кордоном. Недостатньо використовуються норми чинного законодавства проти шахрайства. Практично не працює в Україні програма захисту свідків. Немає правового захисту громадян від свавілля влади, бюрократизму, невиплат заробітної плати [3, с. 19].

Важливим чинником, який сформувався та виявився вже на початку нового століття, є наявність так званої соціальної мережі за кордоном. За даними дослідження Міжнародної організації праці, у більшості мігрантів (як благополучних, так і жертв торгівлі людьми) за кордоном

працює хтось чи з родичів, чи близьких друзів, що сприяє поінформованості про можливість працевлаштування там, значно полегшує процес виїзду. Найбільше ризикують стати потерпілими від торгівлі людьми ті, хто виїжджає в далеке зарубіжжя з метою нелегального працевлаштування через посередника, який бере на себе фінансування поїздки – оформлення візи і закордонного паспорта, придбання квитків. Ці грошові витрати є додатковим мотиваційним фактором, який не дозволяє людям відмовитися від поїздки у разі виникнення сумнівів у її безпеці, вони ж стають і причиною того, що мігранти не можуть добровільно залишити роботу, тому що мають повернути борги [1, с. 111].

Важливими, але малодослідженими є психологічні чинники: кризовий стан, у якому знаходяться наші громадяни, призвів і до зменшення самозахисту, погіршення психологічного самопочуття людей. За принципом «уже гірше не буде» люди погоджуються на різні авантюрні пропозиції, навіть не думаючи про наслідки. Насильство в сім'ї також підштовхує до розриву родинних зв'язків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Грищенко С.В. Основні причини та чинники торгівлі людьми в Україні та світі. Гілея: науковий вісник: збірник наукових праць. Гол. ред. В. М. Вашкевич. Київ: ВІР УАН, 2013. Вип. 75 (№ 8). С. 110–111.
2. Кримінальний кодекс України № 2341-III від 05.04.2001 р. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/>.
3. Соціальна профілактика торгівлі людьми: навчально-методичний посібник. За ред. К.Б. Левченко, І.М. Трубавіної. Київ: ТОВ Агентство «Україна», 2007. 352 с.
4. Соціально-педагогічні основи протидії торгівлі людьми та експлуатації дітей: навчально-методичний посібник. К.Б. Левченко, Л.Г. Ковальчук, О.А. Удалова та ін. Київ: Агентство «Україна», 2011. 292 с.
5. Стандарти соціальних послуг у сфері протидії торгівлі людьми: збірка проектів документів. Міжнар. жіночий правозахисний центр «Ла Страда-Україна»; [упоряд. В. Ю. Кизим, О. А. Козачук]. Київ: Агентство «Україна», 2011. 96 с.

УДК 340.12

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ КОЛОНАТУ В РИМСЬКІЙ ІМПЕРІЇ LEGAL REGIME OF COLONATE IN THE ROMAN EMPIRE

Козинець І.Г.,
*старший викладач кафедри цивільного, господарського права та процесу
Чернігівського національного технологічного університету*

Лозицька Я.А.,
*студентка юридичного факультету
Чернігівського національного технологічного університету*

У статті досліджується історико-правовий процес формування та розвитку відносин колонату в Римській імперії. На підставі римських правових джерел та наукових праць дослідників римського права встановлено, що колонат не був сталим і цілісним інститутом. Під однією назвою розвивалося декілька соціальних станів, які відрізнялися один від одного за своїм правовим статусом. Під час розвитку колонат з особисто вільного орендаря поступово перетворився на залежного держателя землі.

Ключові слова: колоні, вільний орендар землі, раби, колонатні відносини, римське право, Стародавній Рим.

В статье исследуется историко-правовой процесс формирования и развития колоната в Римской империи. На основании римских правовых источников и научных трудов исследователей римского права установлено, что колонат не был постоянным и целостным институтом. Под одним названием развивалось несколько социальных слоев, правовой статус которых отличался. В ходе развития колонат из лично свободной арендатора постепенно превратился в зависимого держателя земли.

Ключевые слова: колонны, свободный арендатор земли, рабы, колонатные отношения, римское право, Древний Рим.

The article deals with the historical and legal process of formation and development of colonate in the Roman Empire. Based on the Roman legal sources and scientific works of the researchers of Roman law it was found out that the colonate was not a permanent and integral institution. Several social classes differing in their legal status were developed under one name. In the course of historical development, colonate being a personally free land tenant gradually turned into dependent owner of a land.

Key words: colonate, free land tenant, slaves, colonate relations, Roman law, Ancient Rome.

Постановка проблеми. Римська імперія – це величезна держава, яка простягнулася від Британії на півночі до пустелі Сахара на півдні, її кордони проходили по Рейну, Дунаю й Євфрату. На початку існування Римської імперії відбуваються значні зміни в державній, політичній, еконо-

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, причини торгівлі людьми потрібно шукати в існуванні зовнішніх чинників, серед яких слід зазначити як позитивні (відкриття кордонів та спрощення можливості для українських громадян подорожувати по світу як у пошуках розваг, так і праці), так і негативні (інтернаціоналізація тіньової економіки; зростання різниці між багатими та бідними державами; формування міжнародних кримінальних об'єднань; корумпованість працівників державних органів). Основними причинами та чинниками, що спричиняють негативне явище торгівлі людьми в Україні й світі, є такі, що сприяють втягненню дітей у комерційну сексуальну експлуатацію, насильство стосовно жінок, зокрема домашнє, економічні, політичні, соціальні, правові, психологічні чинники, наявність так званої соціальної мережі за кордоном.

Подальшого дослідження потребує соціальний захист українських громадян за кордоном, які виїхали з метою працевлаштування.

мічній, соціальній сфері римського суспільства, зумовлені становленням імператорської влади та розпадом рабовласницького способу виробництва. Зміни в економічній системі рабовласницького суспільства роблять не вигідною рабську працю і поступово змінюють її на колонат. Проте